

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z wniosku W.N.

przy uczestnictwie H.N. i A.N.

o dział spadku i zniesienie współwłasności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 marca 2018 r.,

zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Okręgowego w T.

z dnia 28 grudnia 2017 r., sygn. akt I Ca [...] /17,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w T. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 141 962,99 zł i odrzucił skargę kasacyjną z uzasadnieniem, że wprowadzając wnioskodawca określił tę wartość na kwotę 1 731 777 zł, jednak jego interes majątkowy w zaskarżeniu postanowienia Sądu drugiej instancji, którym na skutek apelacji uczestników zmieniono postanowienie Sądu pierwszej instancji, m.in. przez obniżenie należnej wnioskodawcy spłaty z kwoty 547 787 zł do kwoty 403 824,01 zł, odpowiada różnicy pomiędzy tymi kwotami, czyli kwocie 141 962,99 zł, a zatem mniejszej niż 150 000 zł, jak tego wymaga art. 519¹ § 2 i § 4 pkt 4 k.p.c., warunkując dopuszczalność skargi

kasacyjnej w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności (podział majątku wspólnego).

W zażaleniu wnioskodawca domaga się uchylenia powyższego postanowienia. Zarzucił naruszenie art. 519¹ § 2 i § 4 pkt 4 k.p.c., przez nieuzasadnione przyjęcie, że wartością przedmiotu zaskarżenia jest różnica pomiędzy kwotą spłaty zasądzoną na jego rzecz postanowieniem Sądu Rejonowego, a kwotą ostatecznie zasądzoną przez Sąd Okręgowy, podczas gdy przedmiotem zaskarżenia skargą kasacyjną jest zaliczenie do przedmiotu podziału 10 udziałów w kapitale zakładowym spółki „P. spółka z o.o.” w Ż. oraz zaliczenie na schedę spadkową dwóch przysporzeń dokonanych przez spadkodawczynię na rzecz wnioskodawcy. W konsekwencji, w ocenie wnioskodawcy wartość przedmiotu zaskarżenia powinna być ustalona jako suma wartości kwestionowanych składników majątkowych, a nie zaś jako różnica w wysokości należnej wnioskodawcy spłaty. W uzasadnieniu wskazał, że jakkolwiek z pisemnych motywów rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego może wynikać, że wskutek apelacji uczestników, wnioskodawca uzyskał więcej udziałów w tej spółce (tj. pięć w miejsce trzech przyznanych przez Sąd Rejonowy), jednakże było to wynikiem uznania za bezskuteczną umowę notarialną częściowego działu spadku po A.N., na skutek której skarżący objął pięć udziałów w tej spółce zapisanych na jego zmarłą matkę. Wobec tego, gdyby ta umowa nie została uznana za bezskuteczną, wnioskodawca miałby obecnie łącznie osiem udziałów w kapitale zakładowym, a nie pięć jak rozstrzygnął Sąd Okręgowy. W tej sytuacji, zdaniem wnioskodawcy wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi wartość dodatkowych w stosunku do rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji 10 udziałów w spółce „P.” które zostały objęte reformatoryjnym orzeczeniem Sądu drugiej instancji, czyli 1 581 776,30 zł plus 150 000 zł (tj. wartość darowizn, które Sąd drugiej instancji zaliczył na poczet schedy spadkowej wnioskodawcy, ponad wartość darowizn przyjętych orzeczeniem Sądu pierwszej instancji). Ewentualnie, wartość przedmiotu zaskarżenia powinna odpowiadać przynajmniej wartości trzech udziałów w spółce „P.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Rejonowy w T. dokonując działu spadku po A.N. i zniesienia współwłasności (w istocie podziału majątku wspólnego spadkodawczyni i uczestnika H.N.), ustalił wartość przedmiotu postępowania na kwotę 7 192 457,93 zł, z czego wartość majątku spadkowego po A.N. odpowiadała kwocie 3 596 228,96 zł plus wartość darowizn uczynionych przez spadkodawczynię na rzecz wnioskodawcy w kwocie 101 440,50 zł. Zatem łączna wartość majątku spadkowego stanowiąca podstawę rozliczeń pomiędzy spadkobiercami A.N. odpowiadała kwocie 3 697 669,46 zł. Schematy każdego ze spadkobierców wyniosły po 1 232 556,50 zł. Wnioskodawca otrzymał w wyniku działu spadku składniki majątkowe o wartości 585 329 zł i po uwzględnieniu dokonanych na jego rzecz darowizn, niedobór po jego stronie wyniósł 545 787 zł, którą to kwotę zasądził na jego rzecz w formie dopłaty od uczestnika H.N.

Na skutek apelacji uczestników, Sąd Okręgowy w T. zmienił częściowo postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że objął przedmiotem podziału trzydzieści jeden udziałów w spółce „P” sp. z o.o. w Ż. (w miejsce ustalonych przez Sąd Rejonowy 21 udziałów), w związku z przyjęciem w tym zakresie wadliwości częściowego umownego działu spadku po A.N., na podstawie którego wnioskodawca otrzymał pięć z tych dziesięciu udziałów. Ostatecznie, Sąd Okręgowy przyznał uczestnikowi H.N. dwadzieścia jeden udziałów w tej spółce (czyli o 6 więcej niż Sąd Rejonowy), zaś wnioskodawcy i uczestniczce A.N. po pięć udziałów (czyli o dwa więcej niż Sąd Rejonowy). Wartość przedmiotu postępowania została przez Sąd drugiej instancji ustalona na kwotę 8 838 811,91 zł (przy wartości jednego udziału w spółce „P” 158 177,63 zł), natomiast wartość majątku spadkowego po A.N. na kwotę 4 419 405,96 zł. Ponadto, Sąd drugiej instancji ustalił, że na poczet schematy spadkowej wnioskodawcy zaliczeniu podlegają darowizny w łącznej kwocie 251 440,50 zł (czyli o 150 000 zł więcej w stosunku do darowizn przyjętych do rozliczenia przez Sąd Rejonowy), która powiększa wartość spadku stanowiącego podstawę do rozliczeń pomiędzy spadkobiercami, co daje kwotę 4 670 846,46 zł. Zatem schemata spadkowa każdego ze spadkobierców wynosi po 1 556 948,82 zł. Wnioskodawca w wyniku działu spadku po A.N. otrzymał składniki majątkowe o wartości 790 888,25 zł (pięć udziałów w spółce „P”) plus wierzytelność w kwocie 110 796,06 zł. Ponadto, Sąd Okręgowy zaliczył

wnioskodawcy na poczet schedy spadkowej darowizny o wartości w kwocie 251 440,50 zł, co łącznie odpowiada kwocie 1 153 124,81 zł. Różnica pomiędzy kwotą 1 556 948,82 zł a kwotą 1 153 124,81 zł wynosi 403 824,01 zł, którą Sąd drugiej instancji zasądził na rzecz wnioskodawcy od uczestnika tytułem dopłaty.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zaskarżył postanowienie Sądu drugiej instancji w części, w jakiej Sąd orzekł reformatoryjnie, tj. w zakresie rozstrzygającym w przedmiocie udziałów przysługujących spadkodawczyni i uczestnikowi na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej w kapitale zakładowym spółki „P.”, a także w zakresie rozstrzygnięcia o zaliczeniu mu na schedę spadkową darowizn.

W sprawach działowych w razie zaskarżenia orzeczenia co do istoty sprawy, wartość przedmiotu sporu wyznacza nie wartość całego dzielonego majątku, ale wartość konkretnego interesu (roszczenia, żądania) lub składnika majątkowego, którego dotyczy środek odwoławczy i z reguły nie może przekraczać wartości udziału przysługującego skarżącemu uczestnikowi, chyba, że podważa on zasadę podziału, objęcie lub nie objęcie orzeczeniem poszczególnych rzeczy lub praw albo rozliczenia nakładów. Wówczas wartość przedmiotu zaskarżenia może być wyższa niż wartość jego udziału (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., II CZ 76/15, nie publ.).

Wskazana przez skarżącego w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest - jak trafnie wywodzi Sąd Okręgowy - wiążąca dla sądu drugiej instancji ani Sądu Najwyższego i podlega weryfikacji na podstawie akt sprawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., II CZ 76/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Skarżący zakwestionował rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji w części rozstrzygającej o dziesięciu udziałach w spółce „P.” (ponad przyjęte przez Sąd Rejonowy dwadzieścia jeden udziałów), na skutek uznania za wadliwą w tym zakresie umowy o częściowy dział spadku po A.N., na podstawie której wnioskodawca nabył połowę ze spornych dziesięciu udziałów. W tych okolicznościach, skoro Sąd drugiej instancji dokonał podziału 10 udziałów (w sposób odmienny od umownego podziału), to oczywistym jest, że w skład

wartości przedmiotu zaskarżenia wchodzi wartość 10 udziałów w spółce „P.”, tym bardziej, że w ostatecznym rozrachunku według stanu wynikającego z orzeczenia Sądu Okręgowego, wnioskodawca ma o trzy udziały mniej w stosunku do stanu sprzed tego rozstrzygnięcia.

Jeżeli chodzi o wartość darowizn zaliczonych przez Sąd drugiej instancji wnioskodawcy na poczet jego schedy spadkowej po A.N., to w skład wartości przedmiotu zaskarżenia nie wchodzi wartość przyjętych dodatkowo przez Sąd drugiej instancji darowizn dokonanych przez spadkodawczynię na rzecz wnioskodawcy, lecz różnica pomiędzy wartością tego, co wnioskodawca w ramach działu spadku otrzymał w naturze i w formie dopłaty, po doliczeniu do spadku tych darowizn i zaliczeniu ich na poczet jego schedy spadkowej, a wartością składników majątkowych i dopłatą, które mógłby otrzymać, gdyby nie dokonano doliczenia spornych darowizn do spadku i nie zaliczono ich na poczet jego schedy spadkowej. Należy bowiem zauważyć, że w postępowaniu o dział spadku sąd nie przyznaje składników majątkowych, które były przedmiotem darowizn, lecz dolicza je do spadku, a następnie zalicza na schedę spadkową, według reguł określonych w art. 1042 § 1 k.c.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

jw

a.ł